

які дадуть змогу забезпечити чіткий контроль за грошовим обігом; розроблення та впровадження системи економічних засобів контролю за легалізацією коштів, здобутих злочинним шляхом; розроблення та законодавче врегулювання доступу правоохоронних органів до банківської інформації підприємницьких структур; розроблення та реалізація проекту Програми щодо повернення в Україну валютних цінностей, які незаконно перебувають за її межами; розроблення та запровадження економіко-правових механізмів правомірного реагування на порушення ринкових відносин, за відсутності яких використовуються кримінальні засоби розв'язання конфліктів.

Крім цього, ефективна боротьба з проявами економічної злочинності потребує не лише комплексного системного підходу, органічного поєднання профілактичних, правоохоронних та репресивних заходів з боку держави, а і чітко визначених пріоритетів та належного забезпечення: економічного, кадрово-професійного, інформаційно-аналітичного, науково-методичного, матеріально-технічного тощо. Нехтування хоча б однією з цих складових, суттєво знижує ефективність боротьби з економічною злочинністю в державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вівчар О. І. Соціальна безпека: [Навчальний посібник] / О. І. Вівчар, А. П. Колесніков – Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2015 – 146 с.

2. Вівчар О. І. Сучасні проблемні домінанти злочинних груп у соціогуманітарному просторі України (безпекознавчий вимір системи підприємницьких структур) / О. І. Вівчар, В. В. Храпкіна, Р. П. Шерстюк // Проблеми системного підходу в економіці. – Збірник наукових праць. – Випуск 3(59). – Київ, 2017 р. – С. 55-61.

3. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні / С. Й. Кравчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/16839-123-shlyahi-formuvannya-zagalnonatsionalno>

УДК 338.23

Длугопольська Т. І.
викладач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Тернопільський національний економічний університет

НОВІТНІ ВЕКТОРИ ГАРАНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДЛЯ УКРАЇНИ

Останнім часом в наукових колах економістів, політологів, юристів та соціологів активно дебатуються ідеї трансформації усталеної моделі держави добробуту країн Старої Європи, яка склалась ще за часів Бісмарка, у нову модель, що базується на концепції базового доходу. Перші експерименти із запровадження моделі безумовного базового доходу із різним ступенем успіху вже апробовані як у Бразилії, Індії, Намібії, так і в Канаді, США, Нідерландах. Обговорення аналогічних ініціатив із їх економіко-

математичним обґрунтуванням активно відбувається в Ісландії, Швеції, Швейцарії, а їх сучасне втілення – у Фінляндії [1]. Проте якщо для країн із низьким рівнем доходу основною метою запровадження цієї концепції є подолання усезростаючої бідності, а також розв'язання численних соціальних проблем та гарантування мінімального соціального захисту громадянам та соціальної безпеки держави, то для розвинутих країн цілі є іншими: вивільнення часу для дозвілля, реалізація основних прав людини, стимулювання креативності та розвиток талантів.

Безумовний базовий дохід (ББД) можна визначити як «дохід, що виплачується урядом країни в уніфікованому розмірі та у визначені часові інтервали кожному дорослому члену суспільства незалежно від рівня його добробуту, сімейного стану, місця проживання, (не)бажання працювати» [2]. Фактично ББД є формою соціальної безпеки, завдяки якій усі громадяни чи резиденти країни регулярно отримують фіксовану суму грошей з суспільних фондів на додаток до будь-якого іншого джерела доходу.

З 2013 р. у Швейцарії почалось обговорення ідеї впровадження ББД для мешканців країни, а вже у 2016 р. відбувся перший в світі референдум з цього питання. Із виплатами кожному громадянину країни фіксованої суми грошей щомісяця, незалежно від зайнятості, передбачалось скасування допомог із безробіття, численних соціальних виплат та пенсій. Однак, за результатами референдуму 77% його учасників висловились проти запровадження цієї форми соціальної підтримки. І це, незважаючи на те, що суми до виплати пропонувались достатньо значні (близько €2270 на дорослу людину та €570 на дитину).

Країною, яка реалізувала на практиці цю ідею, стала Фінляндія, в якій останніми роками жваво обговорювалося кілька варіантів експерименту із базовим доходом, фінансування якого оцінено у €20 млн. [3]. У 2015 р. 69% фінів підтримали проект ББД, і з 2017 р. вже відбувається реалізація експерименту «Як отримання безумовного основного доходу впливає на стимули на ринку праці?», перші результати якого заплановано оприлюднити наприкінці 2019 р. Експериментом охоплено близько 2 тис. учасників, які отримують щомісяця €560 [4]. Інститут соціального страхування Фінляндії *Kela* як організатор проекту контролює ситуацію віддалено, використовуючи реєстри сімейних доходів, сплачених податків та інформацію про покупки в державних аптеках.

Швеція також є країною, в якій активно обговорюється перспектива функціонування цієї моделі соціального захисту. Так, за розрахунками експерта із соціальних реформ К. Енгстрьома [5], для забезпечення населення країни віком 19-65 років безумовним базовим доходом на рівні €900 / міс. потрібно щорічно витратити 132 млрд. SEK, що становить 14,6% від розміру державного бюджету Швеції (900 млрд. SEK). Сьогодні система соціального захисту Швеції щорічно обходиться у 11 млрд. SEK, фінансування стипендій – 17 млрд. SEK, а виплат із безробіття – 64 млрд. SEK, що загалом становить 92 млрд. SEK.

Модель ББД, як прогнозується, повинна замінити діючу систему соціального страхування (загальна соціальна допомога у €400 + допомога на оренду житла у €500), студентські стипендії (на рівні €1080, однак лише 28% цієї суми виплачується на безповоротній основі, тоді як інші 72% – кредит, що повертається після закінчення навчання), виплати із безробіття, деякі види пенсій (мінімальний рівень пенсії з інвалідності – €735, соціальної пенсії – €680) тощо [5].

Систему органів гарантування соціальної безпеки шведів становить кілька інституцій: за виплати із тимчасової та постійної втрати працездатності відповідає The Social Security Agency, за різного роду виплати із безробіття – The Public Employment Agency, за соціальні допомоги на придбання продуктів харчування і оплату ренти – The Social Service Office та деякі інші. Таким чином їх комплексна заміна на виплату єдиного трансферту за рахунок коштів податкоплатників є реальною альтернативою існуючій системі.

Згідно із національним законодавством (Swedish Social Service Act [6]), кожен громадянин Швеції, який не в змозі забезпечити себе матеріально, має право на соціальну допомогу в межах діючих стандартів життя. Виконання таких гарантій в реальному житті досягнути досить важко, оскільки для отримання такої допомоги люди повинні виконати безліч досить жорстких умов: не мати жодних коштів на рахунках в банку, мати лише мінімальний набір побутової техніки в квартирі, а також бути готовими до періодичних перевірок соціальними працівниками умов їх проживання. Таким чином, ціна, яку громадяни сплачують за можливість отримувати соціальну допомогу, пов'язана із руйнацією їх економічного життя та особистої свободи. В багатьох країнах (не тільки Швеції) умови, в які держава «заганяє» отримувачів соціальних допомог, призводять до ситуації, за якої вони і в подальшому будуть постійно від них залежати, не маючи жодного шансу потрапити на ринок праці. Public Employment Agency Швеції нерідко замість пропонування нових робочих місць зайняте виплатою допомог із безробіття та наданням різноманітних послуг із перекваліфікації, від яких безробітні не можуть відмовитись, побоюючись втрати права на державні допомоги.

Отже, у високорозвинутих країнах відсутні побоювання стосовно того, що люди почнуть залишати ринок праці, оскільки сума ББД є надто малою для забезпечення гідного життя (вона не повинна перевищувати прожитковий мінімум). Акцент в проведенні такої перерозподільної політики в Швеції, Фінляндії та багатьох інших державах робиться на зниженні рівня бюрократії при отриманні різного роду соціальних виплат, пов'язаної із вивченням матеріального стану тих, хто потребує соціальні допомоги з бюджету, економії у адмініструванні нової системи та заміні різного роду окремих елементів соціальної підтримки на єдину комплексну модель.

Для України така модель виглядає поки що малореалістичною, оскільки в країні домінують патерналістські настрої і популізм політиків, підкріплений низькою фінансовою грамотністю переважної більшості населення та практичною відсутністю середнього класу в країні (в структурі доходів населення України різного роду соціальні допомоги становлять до 50%, тоді як в країнах ЄС – менше 10%). Якщо уявити, що модель ББД замінить існуючі програми соціального захисту населення України, на які витрачається приблизно 13-14% коштів зведеного бюджету України, то за існуючої динаміки розвитку національної економіки та інституційних проблем найближчим часом вести мову про реалістичність такої системи не доводиться.

Для забезпечення усебічної підтримки ідеї ББД як альтернативної моделі соціального захисту населення потрібно виконати кілька важливих умов, які наразі в Україні відсутні: представлення ідеї у політичній площині для винесення її на інституційний рівень, популяризація та обговорення

моделі серед представників громадянського сектору, ЗМІ, бізнесу, наукових кіл в рамках проведення конференцій, семінарів, дебатів, імплементація кількох пілотних проектів в окремих громадах України, на що потрібно виділяти масштабні ресурси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Trier, W.E. (2002). *Who framed «social dividend»?* // *USBIG Discussion Paper. Vol.26. March.*
2. Van Parijs, P. (2000). *What's wrong with a free lunch?* Boston: Beacon Press.
3. Laterza V. *Finland: basic income experiment – What we Know.* –Open mode: <http://www.basicincome.org>.
4. *Finland tests a new form of welfare.* – Open mode: <http://www.economics.com>.
5. Engstrom, C. (2016). *Basic income: a concrete and financed proposal for Sweden.* –Open mode: <http://basicincome.org/news/2016/11>.
6. *Social Services Act (2011).* – Open mode: <http://www.ilo.org/dyn/natlex>.

УДК 338.1

Карапетян О. М.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Тернопільський національний економічний університет*

ПОЛІТИКА ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СУВЕРЕННИХ ФОНДІВ ДОБРОБУТУ

Суверенні фонди добробуту втілюють і відтворюють зіткнення двох тектонічних сил, що прокладають свій шлях до нової нормативної бази управління. З одного боку, суверенні фонди – це державна система, заснована на принципах суверенітету, що ґрунтується на формальних структурах з чітким окресленням територіальних кордонів, а з іншого боку, – це нова система соціально-сформованих функціонально різних управлінських органів, заснована на принципах вільного руху капіталу та інвестицій, що ґрунтується на системі функціональних структур.

Суверенні фонди – це резерви фінансових ресурсів, заощадження, які можуть використовуватися на різні цілі для інвестицій як в межах держави, так і за її межами. Таким чином, вони за своєю сутністю є потенційно важливим інструментом економічної політики, виступають як важливий елемент у формуванні та функціонуванні глобальної системи, заснованої на вільному переміщенні капіталу та інвестицій. У цьому контексті міжнародні фінансові установи, зокрема Світовий банк та МВФ, позитивно сприймали будь-які зусилля держав щодо відкриття своїх кордонів до притоку капіталу (за винятком питань забезпечення національної безпеки). Відповідно пріоритетним завданням світової фінансової архітектури було захист приватної, комерціалізованої інвестиційної діяльності держав за межами їх